

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
Kopia: ju.L5@regeringskansliet.se

Ju2024/01558

Yttrande över betänkandet Ett ändamålsenligt samhällsskydd. Vissa reformer av straff- och straffverkställighetslagstiftningen (SOU 2024:48)

Inledning

Eskilstuna tingsrätt har, utifrån de intressen tingsrätten har att beakta, i huvudsak ingen erinran mot de lagförslag som utredningen lagt fram. Med det sagt vill tingsrätten inledningsvis lämna följande övergripande synpunkter.

Tingsrätten konstaterar att utredningens förslag till stor del avser regler om straffverkställighet och att förslagen framför allt kommer påverka de myndigheter och övriga aktörer som hanterar verkställighetsfrågor. När det gäller tingsrätternas arbetsbelastning bedömer tingsrätten att utredningens förslag inte kommer påverka tingsrätten i någon betydande mån.

Tingsrätten vill framföra de närmare synpunkter på utredningens lagförslag som det redogörs för nedan.

Närmare synpunkter på utredningens lagförslag

Säkerhetsstraff

Tingsrätten delar utredningens bedömning att det finns en kategori lagöverträdare för vilken varken fängelse på livstid eller rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning kan komma i fråga och där i stället en påföljd som den föreslagna skulle kunna vara lämplig utifrån behovet av samhällsskydd.

Tingsrätten vill dock framhålla att utredningens förslag innebär ett avsteg från vissa grundläggande straffrättsliga principer, t.ex. den som kommer till uttryck i 29 kap. 1 § brottsbalken om att straff ska bestämmas efter straffvärdet. Som utredningen också konstaterat riskerar även principerna om likabehandling och förutsebarhet att trädas förnär (s. 415). Mot denna bakgrund, och med beaktande av den föreslagna påföljdens mycket ingripande karaktär, är det av stor betydelse att regelverket är så tydligt, förutsebart och lättillämpat som möjligt.

När det gäller den närmare tillämpningen av säkerhetsstraffet har utredningen föreslagit att fängelse på livstid och rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning ska ha företräde som påföljder framför säkerhetsstraff (se avsnitt 9.4.2, jfr också resonemanget på s. 409 i avsnitt 9.3.1). Utredningen hänvisar därvid bland annat till den bedömning av återfallsrisken som sker i samband med frigivning vid rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning. Det anges vidare att det finns situationer när domstolen kan välja mellan rättspsykiatrisk vård och fängelse, och att det i sådana situationer skulle kunna bli aktuellt att i stället döma till säkerhetsstraff (s. 419 f.). Mot denna bakgrund framstår den föreslagna lydelsen av 33 kap. 1 § brottsbalken som inkonsekvent och inte tillräckligt tydlig, eftersom det där inte anges att det är just sådan rättspsykiatrisk vård som förknippas med särskild utskrivningsprövning som ska ha företräde som påföljd framför säkerhetsstraff. Tingsrätten ser därför ett behov av ett förtydligande i detta avseende.

Med hänsyn till vad som föreslagits avseende minimitid får utredningens förslag förväntas innebära att den som döms till säkerhetsstraff på grund av en påtaglig återfallsrisk vid domstillfället i många fall kommer avtjäna längre tid i anstalt än den som dömts till ett tidsbestämt fängelsestraff för lika allvarlig brottslighet, i vart fall om den sistnämnde kommer omfattas av systemet med villkorlig frigivning. Att just återfallsrisken vid domstillfället påverkar straffets verkställighet på detta sätt, även om det inte föreligger någon återfallsrisk vid minimitidens utgång, kan enligt tingsrättens mening ifrågasättas utifrån de principer som nämnts ovan.

Att säkerhetsstraffet ska vara förbehållet en strikt begränsad krets av lagöverträdare framstår som rimligt, och de fyra typfall som utredningen har beskrivit i avsnitt 9.4.5 är vägledande i frågan om när påföljden ska kunna bli aktuell. Tingsrätten konstaterar dock att samtliga presenterade typfall har inkluderat någon form av sexualbrott. Eftersom säkerhetsstraffet enligt vad utredningen föreslagit inte endast ska kunna komma i fråga vid sådana brott (jfr t.ex. s. 416) ser tingsrätten att det vore lämpligt med ytterligare vägled-

ning när det gäller utdömande av säkerhetsstraff för annan slags brottslighet, t.ex. sådan som begås inom kriminella nätverk.

Tingsrätten bedömer även att den föreslagna lagtexten med de förutsättningar som anges i de två punkterna i 33 kap. 1 § öppnar för en vidare tillämpning än den restriktiva som är avsedd och som tingsrätten anser följer av utredningens bedömningar och typfall. Straffbestämmelsens utformning bör därför ses över och ges ett innehåll som bättre stämmer överens med den restriktiva tillämpning som är avsikten.

Vilka brott som ska kunna föranleda säkerhetsstraff – dvs. brott mot annans liv, hälsa, frihet eller frid – har beskrivits i betänkandet (se t.ex. s. 423 f. och 976). Tingsrätten bedömer dock att intresset av förutsebarhet skulle främjas av direkta hänvisningar till de kapitel och brott som ska kunna föranleda säkerhetsstraff, i stället för den föreslagna hänvisningen till brott mot annans liv, hälsa, frihet eller frid.

Med hänsyn till likheterna mellan de bedömningar som kommer göras och de som idag görs vid omvandling av livstidsstraff anser tingsrätten att det kan finnas skäl att överväga om inte handläggningen av ärenden om tillstånd till villkorad utslussning och om förlängning av säkerhetsstraff bör koncentreras till en och samma domstol. För en sådan lösning talar också att det bör bli fråga om ett litet antal ärenden.

Mål om undanröjande av skyddstillsyn

Tingsrätten bedömer att de föreslagna ändringarna av bestämmelserna om undanröjande av skyddstillsyn innebär en ökad tydlighet som kan förväntas främja en enhetlig rättstillämpning. Mot bakgrund av det föreslagna tillägget i 38 kap. 19 § brottsbalken om att mål om undanröjande av skyddstillsyn ska handläggas skyndsamt, och de mera övergripande intressena av effektiv handläggning och tilltro till systemet, vill tingsrätten dock framhålla behovet av vägledning när det gäller domstolarnas möjlighet att använda sig av kungörelsedelgivning i sådana mål. Domstolarnas praxis i denna fråga skiljer sig åt.

Närmare synpunkter på de alternativa lagförslagen

När det gäller de alternativa lagförslag som presenteras i 19–26 kap. delar tingsrätten utredningens bedömningar och tingsrätten avstyrker därför de förslagen. Tingsrätten vill dock särskilt framhålla de synpunkter som anges nedan.

Tingsrätten ser svårigheter när det gäller den närmare tillämpningen av de föreslagna bestämmelserna avseende ytterligare vistelseförbud. Tingsrättens prövning och beslut om vistelseförbud kräver en tydlig beskrivning av det geografiska område som förbudet ska gälla och skälen för att en viss person inte ska få vistas där. Det framgår inte vem som ska svara för det underlag som ska läggas till grund för tingsrättens prövning. Vidare framstår det som svårt att vid domstillfället bedöma behovet av ett särskilt vistelseförbud, eftersom relevanta förhållanden kan ändras i tiden därefter. Tingsrätten ser även en risk att tyngdpunkten i domstolsprocessen förskjuts från bedömningen av skuldfrågan till att allt mer handla om påföljdsfrågor, och att fokus därigenom kan komma att flyttas från brottsoffret till gärningsmannen.

Slutligen vill tingsrätten framhålla att det alternativa förslag avseende 26 kap. 6 § brottsbalken som skulle innebära att domstolen skulle ha möjlighet att förordna om en högre kvotdel vid viss särskilt allvarlighet brottslighet framstår som främmande. Tingsrätten anser att sådana förordnanden bör vara förbehållna den närmare verkställigheten, i stället för att ankomma på domstolen vid domstillfället. Tingsrätten anser inte heller att det är tillräckligt tydligt vilka närmare överväganden rätten skulle göra inför ett sådant förordnande.

Detta yttrande har beslutats av lagmannen Lars-Åke Johansson. I den slutliga handläggningen har chefsrådmännen Feryal Mentés och Kai Koskela deltagit. Tingsfiskalen Petter Ölfvingsson har varit föredragande.

Lars-Åke Johansson

Petter Ölfvingsson